Danica Hrovatič

NEPROFITNE NEVLADNE ORGANIZACIJE – NOV PROSTOR ZA SOCIALNO DELO

Socialno delo se kot stroka uveljavlja na različnih družbenih področjih. Kot poklicna dejavnost se razvija na področju socialnega varstva, šolstva, zdravstva, pravosodja, zaposlovanja in gospodarstva. Najznačilnejše področje za socialno delo je socialno varstvo, ki se je doslej razvijalo predvsem v okviru javnih institucij. S prehodom Slovenije na tržno orientiran družbeni sistem se je socialna dejavnost razširila iz okrilja države na različne izvajalce.

Izvajalci, organizirani na pobudo iniciativ v okviru civilne družbe, so tako imenovane neprofitne, nevladne, prostovoljske organizacije, ki tvorijo relativno nov družbeni sektor. Organizacije tega sektorja postajajo pomembno novo delovno okolje za socialne delavke in delavce. Gre za razvijajoč sektor, ki predstavlja področje drugačnih načinov dela in možnosti odpiranja novih delovnih mest.

Okvir, v katerega postavljamo neprofitne organizacije, sestavljata dva ključna kriterija: neprofitnost in nevladnost. Kriterij neprofitnosti loči tovrstne organizacije od profitno orientiranih po opredelitvi poslanstva. Poslanstvo (imenovano tudi misija) profitnih organizacij je ustvarjanje profita, poslanstvo neprofitnih organizacij pa je delovanje v javno korist (javna korist ali javno dobro je opredeljeno kot nekaj, kar je pod enakimi pogoji – ki jih navadno določa država – dostopno vsem državljanom). Po tem kriteriju so tudi javne organizacije, ki jih organizira država, neprofitne, zato je pomembno poudariti še kriterij nevladnosti, ki razlikuje organizacije glede na to, kdo je ustanovitelj. V primeru javnih organizacij je ustanovitelj država, nevladne organizacije pa ustanovijo privatni akterji. Nevladne organizacije so tako lahko tudi tiste, ki jih uvrščamo v profitni sektor...

Poimenovanje organizacij, ki se nahajajo med profitnim in javnim sektorjem, je od države do države različno. Raba terminov se razlikuje tudi znotraj posamezne države. Iz različne rabe terminologije pa je razvidno, da želijo posamezne dežele ali organizacije v poimenovanju poudariti razlikovanje v odnosu na določen sektor. Tako je za Združene države Amerike in nekatere zahodnoevropske države z uveljavljeno tržno ekonomijo značilno, da uporabljajo termin neprofitne organizacije; poudarjeno je razlikovanje v odnosu do profitnih organizacij. Za vzhodnoevropske države je zaradi preteklih političnih razlogov značilnejše razlikovanje v odnosu do javnega oziroma državnega sektorja; tu se pogosteje uporablja termin nevladne organizacije.

V Sloveniji na splošno še vedno govorimo o gospodarskem (ekonomskem) in negospodarskem (družbenem) sektorju. Podrobnejša opredelitev upošteva vsaj tri oziroma štiri sektorje: javni, profitni, neprofitni in neformalni sektor. Poimenovanje organizacij v okviru neprofitnega sektorja (tudi tretji sektor, nevladni, volonterski in podobno) je tudi pri nas raznoliko. Prvi prispevki o tovrstnih organizacijah pri nas temeljijo na rabi termina neprofitno-volunterske organizacije, v praksi pa se pogosteje uporablja termin nevladne organizacije. V tuji literaturi, ki obravnava to področje, je najpogosteje zastopan termin neprofitne organizacije. Da bi se izognili nesporazumom glede uporabe različnih terminov, bi lahko uporabili oba bistvena kriterija

skupaj – *neprofitne nevladne organizacije*. V prispevku uporabljamo oba termina, glede na to, da je tako tudi v praksi.

Na shemi 1 ponazarjamo položaj neprofitnih organizacij v sistemu blaginje; nahajajo se v osrednjem delu trikotnika med trgom, državo in neformalnimi mrežami.

Shema 1: Položaj neprofitno nevladnih organizacij v sistemu blaginje

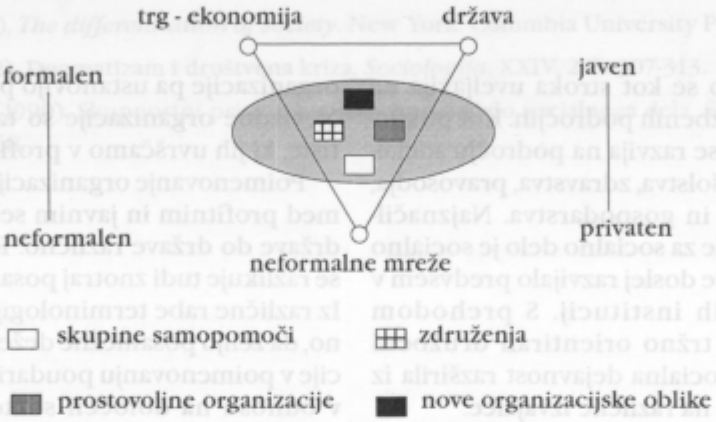

PLURALIZACIJSKI PROCESI

Odgovornost za družbeno blaginjo se je s tranzicijo prenesla od države k družbi kot celoti. Možnosti za razvoj neprofitnih organizacij tako temeljijo na družbi, ki jo tvorijo odgovorni in med seboj povezujoči posamezniki. Konkretni pogoji za razvoj neprofitnih organizacij izhajajo iz pluralizacijskih procesov, kamor uvrščamo tiste dejavnike, ki povzročajo spremembe v prej monistično urejenem socialističnem sistemu in v okviru katerih se razvija ustrezna zakonodaja. Država spodbuja tovrstne procese s prerazporejanjem opravljanja javnih služb na več sektorjev. Gre za zametke privatizacije, koncesijska razmerja in sistem vavčerjev, spodbujanje podjetniških iniciativ in zasebništva. Na podlagi tovrstnih dejavnikov in elementov partnerstva, financiranja in kadrovanja nastaja struktura, ki je potrebna in omogoča oblikovanje neprofitnega sektorja.

DEINSTITUCIONALIZACIJA IN PRIVATIZACIJA

Pojma deinstitucionalizacija in privatizacija razlaga Rus (1992), ki pravi, da procesi deinstitucionalizacije učinkujejo na celotni sistem, procesi privatizacije pa vplivajo na medsebojne odnose med udeleženci. Prvi potekajo na nadindividualni ravni, drugi pa na individualni ravni. Z deinstitucionalizacijo spreminjamo razmerja med državno makroregulacijo in družbenimi službami, medtem ko s privatizacijo spreminjamo razmerja med skupinami pri produciranju in distribuciji posameznih vrst storitev.

Rus (1990; 1993) s privatizacijo na področju družbenih dejavnosti v okviru širšega konteksta prenosa dejavnosti iz javnega sektorja v privatni pojmuje privatizacijo kot prehod od državne k tržni regulaciji družbenih služb, uvajanje privatne lastnine, prenos izvajanja storitev od javnih organizacij na privatne, deregulacijo, ki odpravlja državne monopole, in prehod od enakega k neenakemu dostopu do storitev.

Z vključevanjem različnih sektorjev v sistem blaginje se državljanom omogoči večja izbira. Med izvajalci socialnih dejavnosti se vzpostavlja konkurenčnost, ki vpliva na izboljšanje kakovosti in optimiziranja cene storitev. Uporabnikom je tako omogočen večji vpliv na izvajanje dejavnosti, s pluralnostjo pa je presežena uniformnost javnega zagotavljanja socialnih storitev.

KONCESIJE IN VAVČERJI

Koncesije in vavčerje Rus (1993) zaradi delnega prenašanja lastninskih pravic od javnih na privatne subjekte uvršča med oblike kvaziprivatizacije.

Za uveljavljanje koncesijskih razmerij in sistema vavčerjev je treba računati z majhnostjo slovenskega prostora in z vprašanjem zadostnosti kvalitetne ponudbe, meni M. Bitenc (1993).

Koncesija kot oblika javnega subvencioniranja nejavnih izvajalcev se navadno uporabi takrat, ko javni sektor s svojimi zmogljivostmi ne more zadovoljiti povpraševanja po storitvah (Stropnik 1993).

Vendar koncesija ni nujno vezana na finančna sredstva. Lahko gre zgolj za moralno podporo določenemu programu ali ponujanje določenih ugodnosti (uporabo prostorov, komunikacijskega omrežja, strokovnjakov in podobno).

V slovenski zakonodaji se je pojem koncesija pojavil v Zakonu o zavodih (Ur. l. RS št.12/91), ki jo obravnava kot eno od oblik opravljanja *javne službe* na družbenih področjih, med drugimi tudi na področju socialnega varstva. Institut koncesije je povzel tudi Zakon o socialnem varstvu (Ur. l. RS št. 54/92). Teorija opredeljuje koncesijo kot pooblastilo, ki ga na predpisan način in v predpisani obliki država ali lokalna skupnost (občina) oziroma od njiju pooblaščen organ da praviloma vedno osebi zasebnega prava (pravni ali fizični). Dajalca pooblastila označujemo s pojmom koncedent, osebo, kateri je pooblastilo dano, pa s pojmom koncesionar.

Gre torej za pogodbeni prenos odgovornosti za izvajanje posameznih storitev na zasebne izvajalce, katerih izbor praviloma poteka preko javnih natečajev, izjemoma pa lahko tudi z dogovorom s potencialnimi izvajalci storitev. Naročnik je praviloma država ali lokalna uprava (Bitenc 1993).

Pri koncesijskem odnosu je torej bistveno to, da država oziroma občina med različnimi ponudniki iz vrst nejavnega sektorja izbere izvajalce, ki navadno za izvajanje dejavnosti prejemajo subvencijo. Tako so posredno subvencionirani tudi uporabniki, seveda le tisti, ki se odločajo za storitve, ki jih ponujajo izvajalci s koncesijo (Stropnik 1993).

Vavčerji so vladna plačila porabnikom ali na račun porabnikov plačilo določenih storitev. Z vavčerjem se storitve vplačajo v kateri koli instituciji, ki jo vlada določi kot ponudnika, kjer se vavčer lahko uporabi; pri tem porabniki sami izbirajo ponudnike storitev.

Vavčerji so lahko uporabljeni v smislu izboljšanja kakovosti ali posebnosti določene storitve. Obvezujejo obe strani – državo in uporabnike. Država je odgovorna, da uporabnike obvesti o možnosti uporabe vavčerjev, da zagotovi pestrost ponudbe socialnih storitev in da ponudnike tudi ustrezno nadzoruje. Po drugi strani se od uporabnikov pričakuje zrel odnos v smislu uporabe vavčerjev za namen, za katerega je bil izdan.

V Sloveniji so za sistem vavčerjev in koncesijskih razmerij formalno tehnični instituti vzpostavljeni, vendar pa izvajanje takega sistema potrebuje tudi večjo mero osveščenosti različnih javnosti. Pomanjkljiva vednost o tem, kaj koncesijska razmerja in sistem vavčerjev prinašajo, je tako pri ponudnikih socialnih dejavnosti kot pri uporabnikih.

PODJETNIŠTVO IN ZASEBNIŠTVO

Poglavitna značilnost podjetij in drugih (gospodarskih) družb je, da delujejo v okvirih ekonomskih zakonitosti; njihov cilj poslovanja je oplemenitenje kapitala. Poslanstvo za podjetniške oblike delovanja je v okviru pridobivanja dobička. Taka opredelitev za socialne dejavnosti ni značilna, zato so tudi podjetniške oblike redkejše, celo nenavadne. Na prvi pogled si res težko predstavljamo, kako bi lahko socialno orientirana organizacija, ki deluje v javno dobro, delovala v profitnem okviru.

Toda če izhajamo iz sistema blaginje, ki ga tvorijo vsaj trije sektorji, in procesa pluralizacije, ki predstavlja uveljavljanje vseh treh ravni, lahko predvidevamo, da je tudi na področju socialnih dejavnosti mogoče vzpostaviti odnos, ki je sicer značilen za profitno orientirane organizacije.

Ali je v kontekstu tržnega gospodarstva mogoče opravljati dejavnost, ki ima značaj neprofitnosti, javne dobrine in socialnosti? Vprašanje je polno paradoksov, dejansko pa kaže na potrebo po rahljanju meja med profitabilnostjo in neprofitabilnostjo, med javno službo in privatno prakso in drugimi razlikovanji na osnovi vsebine, področja ali načina dela. V neprofitno sfero so zajete dejavnosti sociale, kulture, izobraževanja, raziskovanja, varovanja okolja, mirovništva, ženskih gibanj in podobno, v profitno področje pa dejavnosti ekonomske produkcije materialnih dobrin in storitev. Ob tovrstni delitvi postaja venomer bolj jasno dejstvo, da profitni in neprofitni svet ne delujeta zgolj drug ob drugem, ampak vedno bolj *drug v drugem*. Materialne dobrine in storitve se lahko producirajo v okviru neprofitnega področja in narobe, produciranje materialnih dobrin in storitev v profitnih organizacijah je tudi delovanje v dobro državljanov. Potemtakem organiziranje socialnih dejavnosti v okviru podjetniške organizacijske oblike ni ovira.

Povezanost področij se kaže tudi pri vodenju organizacij; veščine managementa, ki so do nedavna veljale in se uporabljale zgolj na področju ekonomije, so vse bolj pomembne tudi v okviru neprofitnega sektorja in socialnih dejavnosti. Seveda mojstri managementa, kot so Drucker, Kotler, Andreasen, poudarjajo razlike v upravljanju profitno orientiranega podjetja in vodenju neprofitne organizacije.

Podjetniške oblike torej niso zaprte za socialno področje delovanja, obstajajo vsebine, ki jih je mogoče razvijati tudi v tržno orientirani obliki. Taka oblika je lahko socialno podjetje. V praksi se izraz socialno podjetje že uveljavlja za podjetja, ki zaposlujejo invalidne in težje zaposljive osebe.

Zakon o socialnem varstvu predvideva kot obliko opravljanje privatne prakse na področju socialnega varstva zasebništvo. Zasebnik/ca lahko pridobi dovoljenje za zasebno delo na podlagi ustrezne strokovne izobrazbe, ki jo določata 69. ali 70. člen zakona, opravljenega strokovnega izpita, pridobljenega mnenja Socialne zbornice Slovenije in triletnih delovnih izkušenj na področju, na katerem bo opravljal/a zasebno delo. Zakon predvideva še status brezposelnosti, da sodišče osebi ni izdalo odločbe o prepovedi opravljanja poklica in zagotovitev prostorov, opreme in kadrov za opravljanje predvidene dejavnosti.

Zasebništvo se ne razvija tako, kot je bilo pričakovati (do konca leta 1997 sta bila registrirana zgolj dva zasebnika). Razlogi so različni: opravljanje dejavnosti v okviru gospodarskih družb mimo Zakona o socialnem varstvu, strah pred samostojnostjo in s tem večjo odgovornostjo, problemi financiranja, zakonske omejitve širših možnosti opravljanja zasebnega dela, pomanjkanje managerskih znanj, nizka stopnja medsebojnega povezovanja.

PRAVNO ORGANIZACIJSKE OBLIKE

Pravno organizacijske oblike omogočajo postaviti okvir, znotraj katerega se podani pogoji za izvajanje določene dejavnosti. Različne oblike ponujajo različne možnosti; od organizatorjev socialnih dejavnosti samih je tako odvisno, katero formalno organizacijsko obliko bodo izbrali za svoje delovanje.

Za socialno področje v okviru neprofitnega nevladnega sektorja so bistvene tri najznačilnejše pravno organizacijske oblike: društva, zavodi in ustanove.

Za delovanje društva zakon (Zakon o društvih, ur. l. RS, št. 60/95) določa temeljna načela: *prostovoljnost* (nikogar ne moremo vključiti v društvo na podlagi določenih lastnosti, gre za pravico svobodnega združevanja posameznikov, obveznega združevanja ni), *samostojnost* (društva morajo biti samostojna pri določanju namenov in ciljev ter načina delovanja, seveda v skladu zagotavljanja varstva pravic tretjih oseb in v okviru našega pravnega reda), *nepridobitnost* (društvo lahko opravlja pridobitno dejavnost, vendar mora vsa pridobljena sredstva uporabiti za namen, zaradi katerega je bilo ustanovljeno) in *javnost* (zagotoviti je treba javnost delovanja društva tako glede notranjih razmerij kakor tudi glede delovanja društva kot celote v širši družbi. Javnost delovanja se zagotavlja tudi z javnostjo podatkov, vpisanih v register društev.)

V Sloveniji je bilo v letu 1995 registriranih 14.000 društev. Z. Kolarič (1994) je ugotovila, da so daleč najštevilnejša društva na področju športa (skoraj 4.000). Področje sociale je združeno z zdravstvom in je po številčnosti na drugem mestu (1.900). Število se je z uveljavitvijo novega zakona o društvih nekoliko zmanjšalo, saj vsa društva niso uskladila svojega delovanja v skladu z novimi pravili.

Zakon o zavodih je sprejet že več let (ur. l. RS, št. 12/91) in omogoča ustanavljanje tudi privatnih zavodov. Kljub temu je ta oblika organiziranosti za nevladni organizacije s socialnega področja redka. Oblika zavoda je primerna za programe s trajnejšim in profesionalno strukturiranim delovanjem.

Zakon o ustanovah iz leta 1930, iz časa Kraljevine Jugoslavije (Službeni list Dravske banovine, št. 28, 2.10.1930), je kljub starosti odigral pomembno vlogo v prehodnem obdobju, zlasti po letu 1990, ob ponovnem uveljavljanju zasebne lastnine in civilne družbe kot institutoma, ki sta z ustanovami neločljivo povezana. Nov zakon o ustanovah (Ur. l. RS, 60/95) temelji na splošnokoristnih in dobrodelnih namenih oziroma na tako imenovanih javnih namenih ter načelni trajnosti namena oziroma ustanove same. Ustanova je na namen vezano premoženje, je pravna oseba in nima članov in ne lastnikov. Namen ustanove se financira iz prihodkov, ki se pridobiva s metodo»fund raising«, to je strategijo oblikovanja skladov oziroma zbiranja finančnih in drugih sredstev, ter hkrati z veščino graditve partnerskih mostov z družbenimi entitetami.

Področje organiziranosti nevladnih organizacij v Sloveniji zajema zelo ohlapne oblike do prehodnih in trdnejših struktur, kar ponazarja shema 2. Baza za razvoj neformalnih skupin in formalnih organizacij je pri tem civilna družba v smislu organizirane družbe, ki jo sestavljajo odgovorni posamezniki.

Najbolj neformalne oblike, ki organizacijsko ni strukturirana (ni pravne organiziranosti, ni zaposlenih ali drugih pogodbenih obveznosti), so prijateljske, sorodstvene, sosedske oblike druženja; to so v socialnem okviru neformalne oblike socialne preventive in prve socialne pomoči. Te skupine tkejo neformalne mreže, omogočajo socialno življenje in vzpostavljajo socialno vključenost.

Nekoliko bolj organizirane, vendar še vedno neformalne so skupine za pomoč in samopomoč. Nastajajo spontano, na podlagi iniciativ posameznikov ali uporabnikov, in niso stalne. Njihova dejavnost je usmerjena navznoter. Ramovš (1995) pravi, da so sodobne skupine za samopomoč osebna medčloveška povezava skupine ljudi, ki poleg samoiniciativnosti temelji še na težavi ali stiski. Gre za sodobno obliko nekrajevnega sosedstva in nekrvnega sorodstva in pogosto celo za nadomestek primarnih medsebojnih odnosov.

Skupine za samopomoč lahko prehajajo v trdnejše, formalno pravne organizacijske oblike – društva. Društva nastajajo tudi z osamosvajanjem projektov, ki so sicer potekali v okviru javnega sektorja, ali pa nastajajo kot nove organizacije. Društvo temelji na prostovoljstvu. Trdnejšo strukturo imajo zavodi, in sicer zaradi višje stopnje profesionalizacije v smislu zaposlovanja in razvijanja dejavnosti. Ustanove kot posebne oblike organiziranosti za upravljanje s premoženjem so za socialno področje in tovrstne nevladne organizacije izrednega pomena, saj so neodvisen vir sredstev.

Zasebniške in podjetniške oblike organiziranosti za izvajanje socialne dejavnosti prehajajo na profitno področje, a meja ni ostra.

Tudi samostojni programi in projekti, ki nastajajo znotraj javnega sektorja ali za svojo dejavnost pridobijo koncesijo oziroma sredstva iz proračuna, so mejne oblike organiziranosti. Zaradi relativno urejenega financiranja države (neposredno ali prek javne institucije) imenujemo take programe in tovrstne organizacije provladne.

Predstavljene oblike nevladnih organizacij se spreminjajo. Ne samo zaradi tranzicije, ki še ni končana, ampak tudi zaradi fleksibilnega gibanja samih organizacij. Največja nihanja gre pričakovati pri organizacijah v odnosu do države in trga. Vrsta organizacijske oblike je navsezadnje zlasti odvisna od socialnega programa, ki se izvaja, vendar pravilna izbira danih pravno

Shema 2: Organizacijske oblike neprofitnih nevladnih organizacij na socialnem področju

neformalne mreže → prijateljske, sorodstvene, sosedske oblike socialnega druženja in pomoči

skupine za pomoč in samopomoč → oblika neformalne organiziranosti

(lahko prehajajo v pravno organizacijske oblike)

Oblike:	*Značilnosti:*
• nevladne organizacije	
DRUŠTVO (združenja, klubi)	storitev ne računajo, dejavnost temelji na prostovoljstvu, večina članov je navadno zaposlena drugje
ZAVOD	večja stopnja profesionalizacije (polna zaposlitev), trdnejša struktura
USTANOVA (skladi, fundacije)	upravljanje premoženja vezano na namen, brez lastnikov; oblikovanje skladov
• tržno-profitne oblike	
ZASEBNIK	opravljanje storitev na podlagi dovoljenja (licence), delno ali polno plačilo storitev
PODJETJE	tržno oblikovanje cene storitev
• pro-državne oblike	
PROGRAMI	samostojni programi v okviru javnih zavodov; programi s (finančno) koncesijo

organizacijskih oblik določenemu programu omogoča razvoj.

VZPOSTAVLJANJE STRUKTURE

Neprofitne organizacije lahko tvorijo sektor le, če poskrbijo za svojo lastno strukturo. C. Stanners (v: Žorga 1996) navaja, da je v nevladnem sektorju le redko jasna struktura, še zlasti z vidika profesionalnega napredovanja in kariere. Za te organizacije je značilno pomanjkanje izobraževalne politike znotraj organizacije oziroma programa, pomanjkanje jasnih ciljev, prioritet, ravni odločanja in prevzemanja odgovornosti, nejasnost hierarhične strukture, pomanjkanje koncepta dela in razmejitve delovnih nalog.

Pri vzpostavljanju strukture nevladnih organizacij smo poudarli tri ključne elemente, ki hkrati predstavljajo strukturne razlike v odnosu do profitnih in javnih organizacij in se med seboj povezujejo in dograjujejo: financiranje, kadrovanje, partnerstvo.

Financiranje neprofitnih organizacij je bistveno drugačno od financiranja podjetij oziroma profitnih organizacij. Financiranje temelji na oblikovanju skladov; gre za zbiranje sredstev iz različnih virov: države, podjetij, posameznih donatorjev, fundacij in podobno. Financiranje ni enostranski proces, ampak je odnos dajanja in prejemanja (Hrovatič 1996).

Kadrovska struktura v nevladnih organizacijah naj bi temeljila na sorazmernem deležu dela prostovoljcev in profesionalno zaposlenih delavcev. Veliko organizacij pa je, katerih delo temelji izključno na prostovoljcih, ti so preobremenjeni, in tako je smoter prostovoljnega dela razvrednoten. Prostovoljci često ne opravljajo (več) del, zaradi katerih so se za prostovoljstvo odločili. Eden izmed razlogov, da se organizacija ne odloči za zaposlovanje, so problemi s financiranjem. Vendar načrtno pridobljena in oblikovana finančna sredstva neprofitni organizaciji omogočajo vzpostavitev sprotnega in stabilnejšega financiranja, kar omogoča vzpostavitev ravnotežja med delom prostovoljcev in profesionalno zaposlenimi delavci. Tako se lahko v strukturo neprofitnih organizacij vključijo elementi planiranja kadrov, zaposlovanja, napredovanja, načrtovanja kariere.

Partnerstvo kot značilnost delovanja nevladnih organizacij je dejavnost, ki temelji na povezovanju z državo, trgom in neformalnimi mrežami. Spodbujanje partnerstva med profitnim sektorjem in neprofitnimi organizacijami je izredno pomembno, saj je eden izmed elementov, ki omogočajo razvijanje donatorstva.

Donatorstvo se ne more razvijati zgolj na osnovi krepitve odgovornosti podjetij do družbe, pomembno je ustvarjanje pogojev za tako ravnanje. Vloga donatorstva v sistemu blaginje je, da se obide posredna vloga države pri razporejanju sredstev. Tako je podjetjem in profitnim družbam dana možnost, da direktno (po)skrbijo za potrebe družbe. A da je tak proces mogoč, mora biti tovrstno podjetje v večji meri oproščeno plačila obveznosti države. Partnerstvo nevladnih organizacij z državo omogoča vzpostavitev komunikacijskega toka, postavljanje ustreznih pogojev dela, sofinanciranje in druge oblike podpore.

ZA SKLEP

Vodenje in organiziranje dejavnosti v nevladnih organizacijah zahteva poznavanje principov managementa in veščin socialnega marketinga, kar je bilo do nedavnega za socialo nezanimivo in nedotakljivo področje. Vendar socialni management upošteva socialne dejavnosti in omogoča vzpostavitev partnerstva med socialo in ekonomijo.

Nevladne organizacije na socialnem področju za svojo dejavnost potrebujejo sredstva, saj država ni edini vir za njihovo zagotavljanje. Poleg nje so tu še ustanove in razvijajoči se donatorski trg.

Finančna problematika je najpogosteje tudi razlog za neuravnoteženost prostovoljskega in profesionalnega dela. Profesionalizacija dela nevladnim organizacijam zagotavlja potrebno strukturo in obenem bogati prostovoljsko delo.

Neprofitne organizacije na podlagi razvijanja partnerstva, kadrovanja in financiranje omogočajo konstituiranje sektorja kot enakovrednega v sistemu blaginje.

Literatura

A. Andreasen, P. Kotler (1991), *Strategic Marketing For Nonprofit Organizations*. New Jersey: Prentice Hall.

H. K. Anheier, W. Seibel (1990), *The Third Sector: Comparative Studies of Nonprofit Organizations*. Berlin/NewYork: De Gruyter.

P. Beltram, M. Bitenc, M. Kamušič, Z. Kolarič, V. Rus, S. Piciga, N. Stropnik (1993), *Privatizacija na področju družbenih dejavnosti*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

B. Gidron, R. M. Kramer, L. M. Salamon (ur.) (1992), *Government and the Third Sector*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

D. Hrovatič (1996), *Neprofitni sektor v sistemu blaginje in vpliv fundiranja na (ne)odvisnost: Diplomska naloga*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

– (1997), *Nove organzacijske oblike na socialnem področju: Diplomska naloga*. Ljubljana: Visoka šola za socilno delo.

Z. Kolarič (1994), Neprofitno-volonterske organizacije v Sloveniji. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo XXII*, 168-169: 107-120.

– (1994), Vloga humanitarnih neprofitno-volonterskih organizacij v slovenskem sistemu blaginje v 90-ih letih. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo XXII*, 168-169: 143-150.

S. Kuhnle, P. Selle (1992), *Government and Voluntary Organizations*. Avebury.

M. Ovsenik (1995), *Management v socialnem delu. Skripta*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

J. Ramovš (1995), *Slovenska sociala med včeraj in jutri*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

V. Rus (1990), *Socialna država in družba blaginje*. Ljubljana: Domus.

– (1992), *Med antikomunizmom in postsocializmom*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

M. L. Salamon (1989). *The changing Partnership Between the Voluntary Sector and the Welfare State*. V: V. Hodgkinson (ur.), *The Future of the Nonprofit Sector*. San Francisco & London: Jossey-Bass Publishers.

S. Žorga (1996), Kaj lahko ponudimo prostovoljcem in zakaj. *Socialno delo 35*, 4: 275-282.